

כח. חוקת – נדר יפתח

על סיפור הפטרתנו טבוע חותם מיוחד. אין היא מעין הפרשה, והקשרים ביניהם אינם בדרך רחוקה או ע"פ רמז. הסיכום ההיסטורי בהפטרה בפי יפתח הוא חזרה בלשון בהירה – אמנם לצרכים דיפלומטיים - על עובדות היסטוריות שאירעו לפני כ- 300 שנה, ומופיעות בפרשה כשחותם "שעת מעשה" טבוע בהן.

אמנם בדרך הסיפור מובלע פרט כעין צדדי שבא אזכורו גם בפרשה. בתורה מסופר על המלחמה עם מלך ערד ועל הכישלון שנכשלו בה ישראל "וַיִּשְׁבּוּ מִמֶּנּוּ שְׁבִי". לקראת ה"סיבוב השני" נאמר "וַיִּנְדַּר יִשְׂרָאֵל נֶדֶר לַה' וַיֹּאמֶר אִם-נָתַן תַּתֵּן אֶת הָעַם הַזֶּה בְּיָדַי" וכו'. חז"ל במדרש (בראשית רבה, ע') מצאו ביעקב את התקדים והדוגמה לכך. "לאמר לדורות, כדי שיהיו נודרים בעת צרתם. יעקב פתח בנדר תחילה לפיכך, כל מי שהוא נודר לא יהיה תולה את הנדר אלא בו – נדר לאביר יעקב". ורבי יהודה הדגיש שהדבר עולה מהפרשה עצמה שנאמר, בלשון יחיד, "וַיִּנְדַּר יִשְׂרָאֵל – הוא ישראל סבא יעקב אבינו". בהפטרה מובלע שיפתח, לפני ההתקפה על בני עמון, נדר ש"היוצא אֲשֶׁר יֵצֵא מִדְּלָתַי בֵּיתִי לְקִרְאָתִי בְּשׁוּבֵי בְּשָׁלוֹם מִבְּנֵי עַמּוֹן וְהָיָה לַה' וְהַעֲלִיתִיהוּ עֲלֵהּ". סיומה של ההפטרה בסיפור הניצחון על בני עמון מותיר את בעיית קיום הנדר מחוץ למסגרת. אמנם מכאן נפתח פתח רחב של דיונים בדבר גורלה של בת יפתח ועיון באישיותם של הנוגעים בסוגיה.

חז"ל האשימו את יפתח בקלות דעת בעת נדרו ובאבירות לב בעת קיומו. ניסוח הדברים במדרש תנחומא פרשת בחוקותי נוגע ללב, במיוחד הדברים שבפי בת יפתח. אמנם בדברי הרד"ק בשם אביו ר' יוסף קמחי (שופטים י"א, ל"א) נשמעת הסתייגות מה "ודברי חז"ל, אם קבלה היא בידם, עלינו לקבלם". כך גם ברלב"ג ובאברבנאל וכך גם עולה מדברי אבן עזרא בפירוש לספר דברים (כ"ט, י"ט) כפי העולה מביקורתו החריפה של הרמב"ן בפירושו לויקרא (כ"ז, כ"ט) "ואל תהייה נפתח בהבלי ר' אברהם (אולי בפירושו לספר שופטים שלא הגיע לידינו) ואלה דברי רוח" אמנם הרמב"ן עצמו בעקבות חז"ל, פירש העניין כפשוטו ממש.

מלבד דעות הראשונים בסוגיה עסקה סיעה גדולה של אחרונים בהם גם פרשנים בני דורנו בסוגיה מרטיטה זו, וכן בעלי המוסר שעסקו בעניין ע"פ דרכם. דיונים אלה באו גם בתשובת הרב קוק ("משפט כהן", עמ' של"ח) בדבר מעמדו הממלכתי של יפתח: "שהיה ממשפט המלוכה שישמור מוצא פיו בייחוד ברבים ובעניין כללי, וזה דוחה אפילו שפיכות דמים, אלא שהייתה תרעומת על פנחס על שלא התיר נדרו שאז לא היה

בזה נגד כבוד הנימוס המלכותי, כיוון שהיא הלכה רווחת בישראל. ומסייע קצת לזה לשון 'אני מלך' שאמר יפתח על עצמו בלשון המדרש רבה אע"פ שלא היה כי אם שופט, דהיינו שעניין זה יסוד וכוח קיומו הוא מצד הנימוס המלכותי שבו".